

لاكان

«راهنمای مبتدیان»

لیونل ییلی

ترجمه‌ی هادی یوسفی

www.ketab.ir

- سرشناسنامه: بایلی، لیونل Bailly, Lionel
عنوان و نام پدیدآور: لاکان «راهنمای مبتدیان»/لیونل بایلی؛ هادی یوسفی
مشخصات نشر: اردبیل، روشنگاه، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری: ۲۴۶ص
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۰۰۶-۲-۱
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: عنوان: Lacan : a beginner's guide , 2009
موضوع: لکان، ژاک، ۱۹۰۱ - ۱۹۸۱ م
موضوع: Lacan, Jacques
موضوع: روانکاوی
موضوع: Psychoanalysis
موضوع: فلسفه
موضوع: Philosophy
موضوع: روانکاوی و فلسفه
موضوع: Psychoanalysis and philosophy
شناسه افزوده: یوسفی، هادی، ۱۳۷۵-، مترجم
رده‌بندی کنگره: BF۱۰۹
رده‌بندی دیویی: ۱۵۰/۱۹۵۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۵۸۵۴۷

www.ketab.ir

لاکان «راهنمای مبتدیان»

لیونل بیلی

هادی یوسفی

چاپ اول ۱۴۰۰

شمارگان: صد نسخه

چاپ و صحافی: روز

قیمت: ۶۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۱-۲-۹۸۰۰۶-۹۷۸-۶۲۲-۹۷۸

نشر روشنگاه

فهرست

۷.....	سیاس گزاری
۹.....	مقدمه
۱۳.....	۱. لاكان در بافتار تاريخى اش
۳۹.....	۲. آنسوى آيينه - مرحله‌ى آيينه‌اى
۵۳.....	۳. در آغاز كلمه بود - زبان‌شناسى ساختارى و لاكان
۷۹.....	۴. ديگرى
۸۹.....	۵. استعاره‌ى پدرانه - نقش پدر در ناخودآگاه
۱۰۳.....	۶. واقعى، نمادين، تصويرى
۱۲۵.....	۷. نياز بيان ناپذير، ميل مى‌پذير - نياز، گفتار و ميل
۱۴۵.....	۸. آن ابژه‌ى مبهم ميل
۱۶۳.....	۹. جنس‌پيچى - فرمول «جنسيت‌يابى»
۱۷۱.....	۱۰. چهار گفتمان - چهار شكل رابطه
۱۸۱.....	۱۱. آيا مى‌توان يك روانكاو تربيت كرد؟
۱۹۵.....	۱۲. پراكتيس لاكانى
۲۲۳.....	۱۳. پس از سيل - لاكان در قرن بيست و يكم
۲۳۵.....	يادداشت‌ها
۲۴۱.....	واژه‌نامه

مقدمه

ژاک لاکان قبل از هر چیز یک روانپزشک بود و در مقام یک بالین کار، توجه او بیشتر از کاری که انجام می داد به چیزی معطوف بود که نمی دانست یا ادراک نمی کرد. ناتوانی اش در اینکه نمی توانست با توضیح اندک «کار خود را پیش ببرد»^۱ باعث شد تمام الگوهای در دسترس روانپزشکان اوایل قرن بیستم را مورد توجه قرار داده و بررسی کند. پس از کار با برخی از برجسته ترین مدافعان روانپزشکی ارگانیک^۲، در روانکاوی سودمندترین الگوی توریک برای ادراک و درمان بیماران پیچیده ای^۳ را که با آنها سر و کار داشت پیدا کرد. باین همه لاکان قرار بود به چیزی بیش از صرفاً پیرو فروید تبدیل شود؛ او باور داشت که تئوری فرویدی نه یک نظام بی عیب و نقص بلکه یک کار در حال انجام است و می خواست در این الگوی در حال شکل گیری سهمی باشد. بدون بودگی و ویکرد وی نسبت به تکوین تئوری در این امر بود که او کالبذ هر علمی را که می توانست به پدیده ای که در تلاش برای توضیح آن بود وضوح ببخشد یا نور تازه ای بر آن بتاباند، بررسی می کرد و در نتیجه منبع الهام وی روانپزشکی بیولوژیک، روانشناسی ژنتیک و فلسفه بود. بعدها زبان شناسی ساختاری، انسان شناسی و حتی ریاضیات به دایره ای الگوهای توریک مورد استفاده ی او اضافه شد.

نتیجه شگفت آور بود و غنای آن توجه دانشجویان عرصه هایی غیر از روانکاوی یا روانپزشکی را جلب کرد. در واقع اگرچه الگوی لاکان یک الگوی فلسفی نیست اما به رایج ترین الگو در میان دانشجویان فلسفه تبدیل شده است. می توان تا این ادعا پیش رفت که در جهان انگلیسی زبان اندیشه ی لاکانی را عمدتاً فیلسوفان، دانشگاهیان و گروه های مطالعات انتقادی زنده نگه داشته اند. قطعاً کار لاکان در عرصه ی خودش — روانپزشکی — عمدتاً نادیده گرفته می شود. ممکن است دلیل این نادیده گرفتن آن باشد که از یک لحاظ فیلسوفان و دانشگاهیان علوم انسانی بهتر از دانشجویان روانپزشکی یا روانشناسی آماده ی

1. make do

2. organic psychiatry

3. complex patients، افرادی که به دلیل مسائل پزشکی پیچیده نیاز به مراقبت های اضافی دارند.

برقراری رابطه با نوشته‌های لاکان هستند: آنها حاضرند برای ادراک متفکری که اندیشه‌هایش بعضی اوقات به نحو آزاردهنده‌ای مبهم است، بیشتر تلاش کنند. پشت این ابهام که اکثراً از شیوه‌ی بیان تئوری لاکانی پدید می‌آید سه دلیل وجود دارد.

اولاً بخش عمده‌ی تئوری لاکانی از آموزه‌های شفاهی^۱ او جمع‌آوری شده‌اند. تکنیک او تکنیک فیلسوفان جهان کلاسیک بود که ایده‌های خود را در گفتگو با شاگردانشان شرح و بسط می‌دادند. او متون بسیار اندکی برای انتشار نوشت. نسخه‌برداری از گفتار واضح‌ترین سخنران هم اغلب دشوار است، گفتار مردی که مخاطبانش را به جای شرحی کاملاً منطقی با معانی متعددی درگیر می‌کند هنگام نوشته‌شدن بسیار مبهم می‌شود. لاکان برای بیان مطلب خود اغلب بر ابزارهای نمایشی (مکتب به موقع، رهاکردن یک اندیشه‌ی نیمه‌پایان‌یافته...)، تأثیر^۲ شخصیت خودش و شاید بیشتر از همه بر توانایی مخاطبانش برای رسیدن به نتیجه‌ی مطلوب^۳ به دلخواه خودشان (از طریق ایجاد پیوندهای ذهنی خودشان، به همان شکلی که افراد در روانکاوی انجام می‌دهند) تکیه می‌کرد و این طرز بیان خوانش آزاردهنده‌ای را به وجود می‌آورد. تنها متونی که می‌توانیم لاکان را مؤلف آنها بدانیم نوشته‌هایی او هستند که در سال ۱۹۶۶ یک ناشر به زحمت آنها را از آثار او استخراج کرده است. [۱] او سبک پیچیده و اشارت‌گر^۴ خود را در این نوشته‌ها تثبیت می‌کند، خواننده را به سمت یک ایده می‌کشاند اما آن ایده هرگز کاملاً صریح و واضح نیست مگر از طریق «متم» (توضیح این اصطلاح در ادامه‌ی کتاب خواهد آمد). همچنین باید اشاره کنم که سبک غیرقابل‌فهم لاکان با کمال تعجب در نتیجه‌ی نوعی احتیاط فکری بود که او را از اظهارات بی‌مایه و غیرقابل‌توجیه می‌هراساند و ترس او از کج‌فهمیده‌شدن سخنانش، توأم با ناتوانی ذاتی وی در گفتگو، باعث می‌شد که کلمه به کلمه‌ی مقاصدش را با پیوندهای کلامی درگیر کند. او تقریباً برای هر نیمه‌گزاره‌ای چندین زیر-جمله‌واره‌ی^۵ توصیفی می‌نوید و به طور وسواس‌گونه‌ای تک تک

1. spoken teachings

2. impact

3. desired

۴. suggestive، اشاره‌دار، پرمعنی

5. sub-clause

کلمه‌ها را با دقت مورد بررسی قرار می‌دهد.

ثانیاً جدال و کشمکش‌های زندگی حرفه‌ای او را احاطه کرده بود و اشتیاق نیرومندی که در پیروان و منتقدانش پدید می‌آورد، فهم محتوای حقیقی گفته‌هایش را بسیار مشکل می‌ساخت. لاکان حتی زمانی که زنده بود به افسانه تبدیل شد. ژاکمآلن میلر، داماد و شاگرد لاکان، وارث سمینارهای او — عرصه‌ی اصلی‌ای که ایده‌هایش را در آن شرح می‌داد — است که کنترل سفت و سخت بر انتشار آنها داشته است. برخی از مهمترین ایده‌های لاکان هرگز منتشر نشدند اما در آثار دیگر صرفاً به آنها ارجاع داده می‌شود. او همچنین در وضعیت‌های دشوار می‌توانست به سرعت راه حل ارائه کند و تصمیم‌گیری کند^۱ — ایده‌هایی که در سمینارهایش شرح داده می‌شدند هرگز قطعی در نظر گرفته نمی‌شدند — و تناقضات و اختلافاتی در بیانات ثبت‌شده‌ی او وجود دارد، باید در نظر داشت که بیانات او را پیروان وفادارش ثبت کرده‌اند، پیروانی که تحت تأثیر پیش‌فرض‌ها و تفاسیر خودشان بودند.

ثالثاً لاکان آفریننده‌ی مفاهیم بود و درون الگوی توریک خود آزادانه معانی جدیدی به کلمات معمولی می‌داد، دقیقاً همان کاری که فیلسوف یا درواقع هر آفرینش‌گری انجام می‌دهد. بنابراین خوانندگان برای ادراک تئوری او باید یاد بگیرند که معانی جدید کلمات را بپذیرند و مفروضات محتمل قبلی خود را کنار بگذارند. فراگیری بازگان لاکانی پیش‌نیاز توانایی ادراک الگوهای توریک او است مخصوصاً از آنجا که پیچیده و پیچیده‌تر شده و بر اساس مفاهیمی ساخته می‌شوند که وی می‌آفریند و نامگذاری می‌کند. این یک رویکرد فکری است که شاید دانشجویان فلسفه بیش از دانشجویان پزشکی به آن عادت داشته باشند و می‌تواند توضیح دهد که چرا ایده‌های لاکانی بیشتر در گروه‌های علوم انسانی دانشگاه‌ها به بحث گذاشته می‌شود تا در بافتار بالینی.

این مایه‌ی تأسف است، زیرا کار لاکان همانند کار فروید فلسفه نیست بلکه فراروانشناسی — یک چارچوب توریک برای ادراک فرد — است. کار لاکان به بهترین شکل در بافتار

رابطه‌ی درمانی میان روانکاوی‌پذیرنده^۱ و روانکاو ادراک می‌شود: به عبارت دیگر بیمار و درمانگر. به همین دلیل است که دانشجویان فلسفه‌ی محض ممکن است با مفاهیم محوری لاکانی مشکل داشته باشند، آنها شاهد چیزی که بیمار درباره‌ی آن حرف می‌زند نبوده‌اند. همچنین به همین دلیل است که متخصصان بالینی از راه شهود می‌توانند مفاهیم او را درک کنند و آنها را به کار گیرند، هرچند به طور کامل نتوانند آنها را به صورتی منطقی توضیح دهند. لاکان با وجود اینکه سبک گفتگوی گنگی داشت، به شدت برای جدیت فکری^۲ تلاش کرده است. شاید همین موضوع بود که رابطه‌ی او با کلمات را بسیار دلهره‌آور می‌کرد و قطعاً همین موضوع بود که بیش از پیش او را به سمت فرمول‌های ریاضی می‌کشاند تا منظورش را بدون ابهام بیان کند. اما در نهایت امر، این نه منطق محض بلکه مناسبت بالینی است که الگوی لاکان را معتبر می‌سازد و این کتاب می‌کوشد پلی بر شکاف میان این دو بزند.

یادداشت نویسنده

از آنجا که این کتاب برای خوانندگانی فاقد پس‌زمینه‌ی روانکاوی یا روانشناسی در نظر گرفته شده است، ابتدا مفاهیم را تماماً بسیار ساده ارائه کرده‌ام و سپس برداشت‌هایی را فراهم آورده‌ام که با افزودن لایه‌های پیچیدگی بیان شده‌اند. امیدوارم در پایان چیزی که عاید خواننده می‌شود برداشتی نسبتاً صحیح از ایده‌های او باشد. به منظور صراحت و روشنی برخی از کلمات - واقعی، تصویری، نمادین، سوژه، فالوس - را با حروف برجسته نوشته‌ام. اما لاکان هرگز چنین کاری انجام نداده است. این کار برای جلوگیری از هرگونه ابهام، حتی ابهام زودگذر، است زیرا این کلمات معانی متداول دیگری نیز دارند که می‌تواند مانع فهم شود. با برجسته‌نویستن این کلمات می‌خواهم این معانی خاص لاکانی را مشخص کنم تا بتوانم، بدون خطر سردرگم شدن خواننده، کلمات را با حروف کوچک در معانی دیگرشان به کار ببرم.

1. analysand

۲. intellectual rigour، شرح یا بررسی‌ای که بر اساس منطق دقیق، کامل و معقول، مدارک قابل اثبات و متدولوژی علمی و/یا فرآیند ریاضیاتی معتبر استوار باشد.